

ուած՝ քան ես. չէ՞ որ այս բոլորը խնարկվում են անխարկիս առաջ՝ չէ՞ որ ես կանայք ունիմ եւ շատ որդիներ. մի՞թէ պիտի ասես թէ նրանք ոչ մէկը ինձ չեն սիրում . . .

Մկրտչին խնարկուեց. կենսեքից վախեցաւ եւ խնամութեամբ՝ լուռ կացաւ :

— Գնա՛, գնա՛, արամարտութեամբ հեռացրեց նրան արքան, դու երազող ես, դու ծնրացել ես . . . եւ կը տեսնես որ սխալվում ես: Ահա ես կը հրամայեմ որ այդ կնոջն եւ որդուն հարեմս քաշեն . եւ կինը, եթէ ասածիդ չպի գեղեցիկ է, ինձ կը պահեմ, ու պիտի տեսնես որ դրանով ոչինչ չի պակասել Հասանի ոյժից, ու հրամայեց :

Հինգ ձիաւորներ իսկոյն Հասանի տունը չորհրդապետեցին, դուռը կտրեցին, ներս մտան դիչերով, ամէն բան տալին ու վրայ արին եւ Հասանի կնոջն ու որդուն հարեմ քաշ տուին :

Միւս օր առաւօտ արքան կանգնած էր նոյն շէնքի վրայ, երբ Հասանը տխուր եւ արտասուածաթոր՝ գործելու եկաւ :

Ամէնքը ժողովուած՝ նրան էին դիտում: Կուցաւ Հասանը, ուզեց էլի մի մեծ քար շարժել իւր տօղից՝ եւ չը կարողացաւ. Փորձեց աւելի փոքրը — բայց թիւերը կարկամել էին, ծնկները ծալուեցին, փոքր քարն անգամ տեղից չարժեւ չը յալողուեց :

Ու բարձրացաւ նա, յուսահատաբար ձեռքերը ցած թողեց, յետոյ կծկուեց գետին եւ աղիտորով ու սրտապատառ՝ հառաչեց, ասաց

— Ա՛հ, էլ ոյժ չը մնաց . . .

Թիֆլիս

Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

ՅԱԽԻՆ ՏՈՒՆԸ

Հին ատենուան պատմութիւն

Ճաճանչաւոր առտու մի, ծաղիկներու մէջ, իրարու հանդիպիր էին. Մէկը լեռնէն կ'իջնէր, սարի պէս ուղղաբերձ, աչքերը վառ ինչպէս փայլակը ջարձուներուէն Միւսը հովտէն կուգար, վազող ջուրներուն պէս մազերը վճիտ, հասակը ճապուկ ինչպէս երկայն վարդենիները :

Ջաւէն փայթած էր լեռներուն գոգէն, փայ-

տերը որ երկնքին կը սպանան՝ անոր խրոխտ ըլլալ սորվեցուցած էին ու խիզախ : Մեծ անտառները՝ որոնք արեւուն կ'արգիլէին իրենց խորը թափանցել, վտանգին տարփանքը տուած էին անոր : Եւ սարսափը երբեք անոր մտեցած չէր : Կատարներին ի վեր մաղցեր, վրապանքու ալքը խոյացիր էր, եւ բոլոր գագանները դողաւար փախիր էին անոր աղեղին առջեւէն : Ինքն իսկ Աղեղ մըն էր. խանդով հիւսուած, քաջութեամբ պրկուած, եւ լարուած դէպի խորին որսատանը կ'անաքին :

Յիլաւ ծլած էր մանկական առուներուն ափունքը, եղէգներուն զով նուագին մէջ Արեւը անոր մարմինը փայտայիր, անոր մէջ ոսկի էր ցաններ : Մաղիկներն իրենց ժպիտը, թռչուններն իրենց թիւերը անոր անձին հաղորդէին : Թափանցիկ կապուտակ կենցաղի մը մէջ անոր օրերը սահած հալած էին քնքշաբար՝ ինչպէս ամառուան երկնքին մէջ բեհեզ ամպերը : Եւ ան եղեր էր կենդանի Գնալը, դեղձան լարերով, լոյսին մէջ բաբախուն :

Երբ դէմ առ դէմ ելան եւ երբ իրենց աչուներն իրարու բաղխեցան, իրենց թուեցաւ որ արեւը կը բիրապատկուէր, թէ բովանդակ աշխարհ կ'երգէր գինովցած, եւ թէ երկնքն ի վար վար իր տեղար Ստեղծագործ շունչը անցաւ իրենց վրային . եւ զգացին որ կը ծնէին : Իրենց սրտին մէջ աստղեր բացուեցան, իրենց մարմինը ցնծաց անմահական հոգովը հինաւուրց անտառներուն, եւ իրենց երակներուն մէջէն տիեզերքին արեւը հեւայով խայտաց : Ու երկու կենանքերը՝ դիցական տենդին մէջ՝ խառնուեցան : Եւ տարրերը, անոնց համարյոյն չորջր բերկրանքով հնչեցին :

Ան տսները, ճեմել ելան՝ ձեռք ձեռքի՝ գոյութեան մէջ ծայրէն մինչեւ միւսը : Յաղթական անցք մըն էր ան հարսներգու տիեզերքին մէջէն որ անոնց չորս բոլորը կը խնդար : Անոնց համարուն վրայ, վտակները կը ճուային որ պատկերներն իրենց ջուրին մէջ կախն, ծառերը հայրաբար գլուխներն կը ձօճէին, հորիզոնները կը փայտէին սիրապատար աչքերու պէս, եւ հովը անոնց մազերուն մէջ հէքեաթները կը սուլէր :

Ջաւէն Յիլային համար ծովերուն խորը մը խորճեցաւ բուստ ու մարգրիտ քաղերու, յովաշներ խեղդեց անոնց աչուներուն անոր մանեակ հիւսուած, եւ եթէ անտառ մը անոր ճամբան գոցէր, ձեռքովը ծառերը կը փրցնէր որ ան հանդարտ անցնի : Յիլա, Ջաւէնին համար ծաղիկները կը փողկէր մազերուն խառնելու, սիրամարգ-

ներ կը փետտէր անոր պատմութեան հիւսելու, եւ կը դնէր կը մայրէ որ հողին օրօքէ :

Ու բախտութեամբ փաթթուած, կ'անցնէին : Ուղիները իրենց առջեւ կը բացուէին ինքնամա-տոյց գրկերու պէս : Իրենց բոսիկի ոտքերուն տակ երկրին սիրտը կը զգային գորովով տրու-փուն : Երկնքին հողին անոնց գլխուն վրայ կ'իջ-նէր, անոնց մարմինը պայծառութիւնով կը պա-րուրէր : Ու կը իրենց աշուքներն իրարու մէջ ընկղմէին, կարծես երկիրն ու երկինքն էին ի-րարու գմալած :

Իրենց երջանկութիւնը դաշնակեցին միջոցին մէջ թեւատարած աստղազարդ նուազեցողով : Իրենց հպարտութիւնը սեւեռեցին ճամբուն ժայ-ռերուն վրայ քանդակուած շնորհալի խորհրդա-նշաններով : Հողին վրայ իրենց ստուերը գիրինք հրճուեցուց ձեւերուն լիակիր գեղեցկութեամբը : Երկայն թափառումներէն հանգչելու համար, ծո-վուն սպիտակ մոլեգնութեանը դիմացը կամ ա-նուշ բլրակներուն զմրուխտէ կողքին ի վար կանգ կ'առնէին ըոյն մը յօրինելու իրենց երա-զին պատկերովը կերպաւորուած : Մերթ ալ, կը կենային, արշալոյսներուն քաղցրութեանը մէջ, մին միւսին արտայայտելու՝ բառերուն թանկա-զին մոգութեանը չնորհիւ՝ գողտրիկ ու անեղ գաղաղիքն իրենց սիրոյն : Բայց երեքը իրար այնպէս չթափանցեցին ինչպէս երբ անչարժ, անբարբառ, իրարու կը նայէին :

Իրենք իրենցմով արբշլու, պաշարուած ծիա-ծանաւոր ամպով մը որ իրենց հոգիէն կը գլոր-շանար, զիրենք պրտոն իսկ կարծեցին համաշ-խարհական գոյութեան, եւ համարեցան որ ախ-եղերը իրենց շուրջը կը թաւայլէր : Իրենց ճա-կատը չխոնարհեցաւ եւ ոչ մէկ զօրութեան առ-ջեւ, բաց ի միայն Արեւէն, զոր իրենց հայրը կը զգային, եւ զոր կ'օրհնէին, առաւօտներուն վե-հալուք ամփոփանը պահուն, իրենց հողիին հո-լթիւն վերամբարձանովը : Եւ կը հաւատային որ երբ ծայրագոյն ամփոքըը հասնին երկրաւոր ուղեւորութեան, թեւեր պիտի բռնանին իրենց ուսերէն, եւ իրենց մարմինը պիտի սրովբա-նայ, եւ յաւիտեական միջոցներուն մէջէն պիտի վերանան մինչեւ Արեւը, անոր ծոցին մէջ լու-սեղէն օգածածան գոյութիւն մը սկսելու :

Շատ հեղ, ճամբան, դիակներու վրայ կոխած անցած էին, եւ չէին հասկցած : Երկայն վախտ մուրացկաններ մերթ դիմացին կ'ենլէին, աշու-քին մարած եւ ոսկրուած ձեռքերին օղին մէջ բաց, բայց անոք չէին տեսներ : Երբեքն

խուլ ամբոխներ կ'երեւային դաշտերուն մէջ, հողին վրայ կը բաժ, զետալով գետնամած՝ մըրջ-նակոյտերու պէս, եւ իրենց մէջին խլրտխնէն դառն բզկիւն մը արձակելով, բայց անոնք կ'անցնէին անվրդով որպէս թէ միայնակ ըլ-լային երկնքին տակ : Ուրեք խումբ ազաւանե-ր ատեն ատեն անոնց գլխուն վրայէն կոնչալով կը շրջնէին, բայց անոնք չէին իմանար իրիկ-ուան տօգոյն լուսթիւններուն մէջ՝ եթէ ականջ դնէին, պիտի լսէին հեծիւնը որ երկրին աղիւք-ներէն կը բարձրանայ, ծառերուն մէջէն լացի պէս կ'անցնի, եղերական սարսուռ մը կուտայ ասուերին, ու թեւ կ'առնէ մինչեւ աստղերը որոնք արցունքի պէս կը զոզողան Բայց անոնք ուրիշ բան չէին լսեր այլ միայն մրմունջն իրենց համ-բոյրին եւ գաղջ նուազը իրենց երկու մեծատրոյի սրտերուն : Ո՛չ գիշերներուն տիեզերական սոգ-գը, ո՛չ ծերութիւնը որ աշնան դէմքին վրա կը գեղնի եւ կը խորշով, ո՛չ աստղերը որ ան-հունն ի վար կ'իյնան կը մեռնին, եւ ո՛չ հիւծուած մահիկը պաղ կէս-գիշերներուն չէին երեք բա-ցած իրենց հոգոյն առջեւ այն յեղակարծ պա-տառուածք՝ որուն խորը Վախը կը սահի : — Գիշերին մէջէն արշալոյսը կը տեսնէին Ու թե-ւաւոր, թեւեւ, անոնք միշտ դէպի Արեւը կ'ըն-թանային :

Բայց ահա իրիկուն մը որ կ'իջնէին բլուր-ներու ամենէն ծաղկաւետէն, աղետաւոր Հան-գիպումը ունեցան : Ամբողջ օրը, բարձունքին աղամանիցէ լոյսին մէջ խաղացած էին : Երբեք բնութիւնը չէր եղած այնչեղ ծիծաղկոտ որչափ այդ օրը : Կատարէն տեսեր էին քաղցր համա-պատկեր մը՝ վարը մինչեւ հեռուն տարածուած, կանանչ ու վարդ, արծաթափայլ գոլորշիներու մէջ ծփուն : Մեծ թռչունները որոնք այդին մէջէն կը սահէին, պատուական ակունքի փաղ-փուններ կը թափէին իրենց թեւերէն : Բոլոր ծաղիկները երկինքն ի վեր կ'երգէին եւ իրենք իսկ երեք այնքան գեղեցիկ երեցած չէին ի-րարու, երեք գիրենք այդքան հզօր ու պալ-ծառ զգացած չէին որքան այդ պահուն : Յիշա հողէն կը ցայտը ինչպէս ձերմակ աղբիւր մը մարդոտակալակ՝ դէպի երկինքը սլացիկ : Զա-ւէն կը ցցուէ ինչպէս կանանչ թառստեան կաղնի մը՝ դաշնակաւոր բոյներով թրթռաղին : Իրենց հպարտութիւնը անեցաւ, երկնքին չափ լայնացաւ : Եւ իրար գրկած ատենին կարծեցին որ փեղկերը կը սեղմէին իրենց թեւերուն մէջ : Իրենց

էին : Աստուած զգացին զիրենք : Եւ սպասեցին թեւերուն որ զիրենք մինչեւ Արեւը պիտի բարձրացնէին Բայց ժամբարուն անիւն իր հոլովումը երազեց, իրիկուան դալկութիւնն օդին մէջ կախուեցաւ, ստուերները դուրս ելան իրենց թաքուտոցէն, եւ ահա Արեւը կը փայլէր : Զայն մը զիրենք վար կանչեց : Եւ իշան :

Լոյսը հոգի կուտար արիւնտ հեւքով՝ երբ ստորոտն հասան բլրին : Եւ յանկարծ, կա՜մանի մը անկիւնը դառնալուն, անվախճան ձոր մը տեսան որ իրենց առջեւ կը բացուէր ու կ'երթար կորսուել մինչեւ անընդգրեթի խորութիւններ : Հագարաւոր աղաւանդ կը պտուտքէին, շատ ցած, ամենքը մէկանց պոսալով, զունաստ ստուերին մէջ որ ծանրաբար կը մաղուէր ձախ՝ ճախտաւ դռանէն՝ փտած ծաղիկներու դարչաւ հոտութիւն մը կը բարձրանար : Սեւ կարկամ ծառեր կը ցցուէին, եւ անոնց ետին՝ հեռուն՝ երկնքին արեւը կամաց կամաց կը հասնէր :

Անձանօթ վրդովումով մը լեցուած, Զաւէն ու Յիլլա իրարու նայեցան, եւ հիւանդ վերջալոյսին մէջ զիրենք ձեպ ձերմակ տեսան, մեռած դէմքերու պէս : Այն ատեն, առաջին անգամ լլալով, սոսկումը ճանչցան : Ուզեցին փախչիլ : Բայց ձորը զիրենք մը քաշէր, զիրենք կը կապէր, զիրենք կը պաշարէր : զգացին որ ըստուերներ իրենց մէջը կը թափանցէր, եւ այնպէս եկաւ իրենց որ հոգինին կը մութնար : Սեւ ծառերը զուխնին դանդաղ երերցնելով երկայն հովի մը տակ՝ զիրենք ներս կը կանչէին, ներս դէպի խոր դժնէ ձորին :

Իրարու սեղմուած, յառաջացան անխօսուկ : Եւ ահա տեսան, ձորին ճերմանը, խոշոր մութ տուն մի որ՝ գետինը պատկած՝ անկերվ կ'երկրնանար : Անոր պատերէն արիւն կը մղուէր, եւ ահա՜ պատուանակներ սեւ ծակեր էին, փորուած ալքերու պէս :

Դրանք առջեւ, ոսկորներու վրայ, պառու մը կար նստած : Անոր մազերը ձերմակ էին, աչքերը սեւ էին : անոր բերանը կարմիր, ու լաթերը սեւ էին : Անհատուած սեւ դերձան մը մասներուն մէջ ընծան, կը մանէր անդադար, եւ մանած ատենը, մասներէն արիւն կը վազէր : Եւ կ'երգէր անուշ զանգաղ ձայնով մը :

Յաւին տունն է ասիկա :

Կեանքին սիրտն է ասիկա :

Արեւները կը մարին,

Տերեւները կը թափին :

Ու բոլոր աչքերը պիտի գոցուին . . .

Մա՜ր շինեց կեանքը,
Որպէս զի խաղայ անով :
Եւ ինչ որ ես գիտեմ,
Միմիայն ե'ս գիտեմ . . .

Սարսափած, Զաւէն ու Յիլլա ներս մտան չռնէն :

Տմոյն մթութեան մը մէջ, ողբեր կը դալարուէին : Մարած նշոյնները որ սեւ պատերուն խորին ճեղքերէն ներս կը սողոսկէին, երեւան կը բերէին մարդկային կերպարանքներ՝ կանաչորակ տղմի մը մէջ եռուզեռուն : Եւ տուն մը չէր ան, հապա տեսակ մը քարայր անչափելի տարածութիւններով : Գետինը կ'ելեւէր յիմար գիկզակներով, հոս վիհեր կը բանար սեւութեան, անգին կ'առնար գիւլերի կոյտերով : Եւ ասիկա կ'երթար կ'ընդարձակուէր մինչեւ յաւիտեան, հետզհետէ աւելի թանձր մթութեան մը մէջ՝ ուր սակայն կը զգացուէր շարժիլը ա'լ աւելի մութ ձեւերու, արեւնագոյն շրջմով հուրերու ցրալուծմանով : Այլապէ՜ս մը ամբողջ, վարի աշխարհ, վերինին ներքեւ տարածուած, զայն իր վրայ կրելով, ինչպէս արմատները կը կրեն ծառը : Եւ անհամար էր ամբողջ էակներուն, որոնք կը տքային՝ աներեւոյթ զօրութեան մը տակ որ զանոնք ամէն կողմէ կը սեղմէր ու կը ճմլէր զաղ հով մը կ'անցնէր օդին մէջէն, պաղ հով մը անհուն թեւերով : Եւ անոր անցքին վերայ խաւարը կը սարսափար, Զաւէն ու Յիլլա մահուան հոտը առին անոր մէջ : Զանճիծ վրայ ցրալուծ երկու չուշանի պէս էին իրենք : Իրենց ձերմակութիւնը կը վրիպուէր համայնատարած ստուերը : Եւ ամացան իրենց ճաճանչումէն : Իրենց գեղեցկութեանը մէջ կը մտէին : Կանաչ առին քարայրած : Ինչուա՜նք աչքեր, արիւնով լեցուն, մութին մէջէն իրենց վրայ կը սեւեռուէին : Վիթխարի կոհակներով՝ ողբը կուգար իրենց գլխուն վրայէն կ'անցնէր . . . Այն ատեն, Արեւը յիւեցին, ու ձեռքերնին բնորոշացուցած զանի կանչեցին . « Եզու՜ր, կ'աղաղակէին, եւ կուր սպաննէ՛ այս խաւարը . . . » Բայց այդ յիշատակին, խաւարն աւելի թանձրացաւ : Իր ջինն նշոյլը մեռաւ ճեղքերուն բերանը, ու յանկարծ իրենց վերեւ, սեւ զունստ մը տեսան լուսին մը մթութեան, որ աղշամուղջ կը սփռէր Եւ ահա քարայրը մեծցաւ, անհունցաւ, ասիւզ զորք մի եղաւ : Աչքերուն կարմիր կրակները, շրջմով բացեւ եւ փափորային փայլունք ողբ ողբը կը հանէր օդին մէջէն անցնելուն, բոլոր այդ ցաւի լոյսերը՝ երեւան կը բերէին երկայն

հեռաւորութիւնները խաւարի տիրապետութեանը : Ահա տեսան գիմաքնին ծով մը որ կը փըր-փրար սեւ ալիքներով . վերը երկինք մը կը ծաւալէր սև. աստղերով . և ողոր բիրապատկըռեալքաւ . ալիքները՝ խորէն՝ կը կոծէին . աստղերը՝ վերէն՝ կ'իզերեղէին . միջոցին մէջ՝ աստղերը կը հեծկլտար . ու միլիոններով , միլիոններով էակներ՝ միաձայն՝ կը կողկողէին . . .

— Ինչո՞ւ , գոչեց Զաւէն :

— Աւա՛ղ , մնչեց Յիլլա :

Ու մին բռունցքը կը սեղմէր , մինչդեռ միւսը կուլար՝ դուխը հակած :

Եւ ահա զգացին նոր սարսուռ մը իրենց մէջ , սարսուռ մը անուշ ու անվախճան , աւելի անուշ քան իրենց բոլոր համբոյրները :

Իրենց երկու սրտերը որ իրարու կապուած էին՝ կը քակուէին , կը տարածուէին բոլոր աշ-քերուն վրայ որոնք կ'արիւնէին :

Եւ խորեցան քանդել սեւ տունը :

Յիլլա միտքը բերաւ օձեր , որ իր ալքերէն թողւած , ջար կտրեր էին :

Զաւէն յիշեց վաղբերը զոր ձեռքովը բզբտեր էր :

— Դրանք քով , ըսաւ Զաւէն , ծեր կին մը տեսանք . անիկա կեանքը կը մանէր մատներուն մէջ . անիկա սարգն է այս սեւ աստաքին :

Եւ զպեղեց զէպի դուռը , որ պատաւը սպաննէ : Անիկա հոն էր միշտ , անշարժ . Եւ մասները կը մանէին յաւերժական դերձանք . Եւ կ'երգէր անբազար .

Ինչ որ ես գիտեմ ,

Միմիայն ես գիտեմ . . .

— Ըսէ՛ ինծի գիտցածդ , պառաւ .

Ու Զաւէն անոր մազերէն բռնեց , եւ ուղեց անոր դուռին իր դաստակին տակ ճգմել , Բայց պատաւը չշարժեցաւ : Եւ Զաւէն զգաց որ մատները ալիքայնա՛ւոր որ անոր մազերուն զպեր էին : Ոսկորներուն մէջէն օձեր անցան , Իրեն թուեցաւ որ կը ծերանար : Մուխի պէս ցնդեցաւ իր աստուածութիւնը , Խեղճ զգաց ինքզինքը :

Ներս դարձաւ Յիլլան փնտռելու : Յօդած , վնասած , անոր աշուրներուն կարօտը , անոր թեւին տակ քնանալու ծարաւն ունէր :

Սեւ բլրակի մը ծայրը կեցած , Յիլլա կ'երգէր : Անոր մարմնէն կապուտ նշույններ կը թափէին . եւ խաւարը կ'անուշնար անոր շուրջը . եւ էակները խումբ խումբ անոր ոտքը կը դիմէին . եւ ողբ կը թուէր անոնց բերնին մէջ :

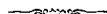
— Յիլլա՛ , ըսաւ Զաւէն անոր մօտենալով , պառաւ անպարտելի է . անոր մազերը փախան ձեռքէ . եւ քիչ մնաց մեռնէի . . .

Յիլլա կ'երգէր՝ աշուրները գոց , վեր առաւ կողակը , եւ Զաւէնին նայեցաւ : Կապուտ նշույններ կ'աճէին անոր շուրջը : Անոր բիւրեր մեծ-ցեր , արեւ էին դարձեր : Նայուածքը լայնցեր ծով էր դարձեր : Մազերուն մէջէն աստղեր կը ժպտէին : Երգը մարեցաւ շրթունքին վրայ : Ողբերը թմրեր էին խաւարը անձայն էր : Յիլլա մատը բերնին տարաւ ու լուռութիւնը պատկերեց , յետոյ թեւերը տարածեց զթութեան ձեռով , եւ կուրծքը ղէպ առաջ ընծայեց՝ զոհո-ղութեան շարժումով :

ԱՐՇԱԿ ԶՊՊԱՆԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԿԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԸ

Քիչ մը դիտողութիւն մեզ դիւրաւ կը համոզէ թէ մեր առաջին տպաւորութիւնները զեղեցկա-գիտական վայելքներու աղբիւրներէն կը քա-ղենք , Մանրութեան մէջ , ուր իրերուն ծանօ-թութիւնը դեռ չունենալով , անկարող ենք վնասակարը օգտակարէն զանազանելու , վատարա-նին մէջի կարմիր կրակը , կամ հրապուրիչ գոյ-ներով զգեստի մը փայլուն կոճակները՝ շատ աւելի մեր ուշադրութիւնը կը գրաւեն քան թէ ուրիշ ո եւ է նոյն իսկ անհրաժեշտ կարգով կա-րեւորութիւն ունեցող առարկայ մը :

Այսպէս նաեւ հաստատուած իրողութիւն մըն է թէ նախնական մարդը , որուն գիտակցու-թեան զարգացման աստիճանը չի տարբերի մեր մանկութենէն , կլիմային անպատեհութեանց կամ դինքը չըմպատող վնասակար տարրերուն դէմ պաշտպանուելու միջոցներ փնտռելէ շատ առաջ իր մտքին վրայ զանազան պատկերներ կը գը-ծաւորէ կամ զայն կը ներկէ , գետնէն ժողված փայլուն քարերով զարդեր , մանաւանդ կը չի-նէ . վայրենի ժողովուրդները կը կատարեն ար-դէն զեղեհաւորապէս չըլան մը . մեծ մասամբ ունին իրենց երգերը , պարերը , երաժշտական գործիքները , Գեղեցկին սերմերը ոչ միայն տը-ղուն կամ նախնական մարդուն մէջ կը գտնենք , այլ նաեւ դեռ աւելի հեռուն , մինչեւ անասուն-ներուն մէջ , Գունազեղ փետուրներով զարդար-ուած թռչուններ , ինչպէս անուշ ձայնով եր-